

7. FORMY SPĘDZANIA CZASU WOLNEGO I UCZESTNICTWO W KULTURZE

7.1. Wprowadzenie

Problematyka czasu wolnego jest obszarem zainteresowań badaczy z wielu dyscyplin naukowych. Wyodrębniona została w wyniku badań nad konsekwencjami narodzin i funkcjonowania społeczeństw przemysłowych. Autorem klasycznej definicji czasu wolnego jest francuski badacz Joffre Dumazedier, który wskazuje, że czas wolny (*loisir*) dotyczy czynności, której jednostka może się oddać całkowicie dobrowolnie, poza obowiązkami zawodowymi, rodzinnymi i społecznymi. Robi to po to, by wypocząć, rozerwać się i rozwijać.

W miarę rozwoju badań nad czasem wolnym pojawiało się wiele propozycji definiowania tego terminu, zarówno w obszarze pedagogiki, socjologii, jak i ekonomii. Pozwala to wyodrębnić jego uniwersalne cechy:

- czas wolny jest czasem społecznym i częścią składową budżetu czasu jednostki, często w opozycji wobec czasu pracy;
- czas wolny to dobrowolność i swoboda wyboru;
- postrzeganie czasu wolnego jako czasu niekomercyjnego;
- czas wolny wypełniony jest rozrywką, odpoczynkiem i bezinteresownymi działaniami samorealizacyjnymi.

Badacze postulują również holistyczne ujęcie problemu oraz wskazują na postrzeganie czasu wolnego w aspekcie ilościowym i jakościowym. Empiryczne badania czasu wolnego idą w dwóch kierunkach: ilości czasu wolnego (jaką część czasu człowieka stanowi czas wolny - obszarem zainteresowania badaczy jest struktura budżetu czasu jednostki) oraz jego jakość – analiza sposobów spędzania czasu wolnego. Problematyka czasu wolnego jest także bezpośrednio połączona z zagadnieniami uczestnictwa w kulturze. Współczesne badania nad obecnością w kulturze, sposobów jej wykorzystywania i obiegów kultury wymagają pewnych modyfikacji i nowego spojrzenia na sposoby korzystania z dóbr kultury. Dotyczy to przede wszystkim młodych odbiorców. Dlatego też wiele opracowań wskazuje na dwa obiegi kultury: legalny, oficjalny oraz na zjawiska nieformalnej wymiany treści kultury. Nieformalny obieg kultury uwzględnia takie zachowania, jak korzystanie z książek, muzyki

i filmów zdobywanych (oglądanych, słuchanych, kopiowanych) przez internet czy pożyczanych od znajomych.

Jan Grad podsumowując polskie badania dotyczące czasu wolnego i uczestnictwa w kulturze¹ stwierdza, iż stanowią one jedne z najstarszych i najbardziej eksplorowanych obszarów badań socjologicznych w Polsce. Ich długa tradycja związana jest nie tylko z socjologią, ale także pedagogiką, i w wymiarze zachowań konsumenckich – z ekonomią. Dla badaczy zajmujących się badaniem młodzieży do istotny wymiar ich aktywności umożliwiające analizowanie zmian w obszarze szeroko pojętego czasu wolnego. To także wskaźnik popularności i mody na pewne treści, wytwory kultury, a w konsekwencji próba uchwycenia kształtowania się nowych postaw, zachowań, nowego kanonu wartości. W prezentowanym opracowaniu kontynuujemy nasze zainteresowania badawcze².

7.2. Czas wolny studentów zielonogórskich. Charakterystyka ogólna

Dane zawarte w tym opracowaniu (m.in. te dotyczące sposobów korzystania z internetu) już wyraźnie wskazują, że badani studenci znajdują się w nieformalnym obiegu kultury. Poniżej zgromadzone dane empiryczne wskażą pełniejszy obraz sposobów funkcjonowania w kulturze w ramach czasu wolnego.

Tabela 7.1. Sposoby spędzania czasu wolnego przez studentów (%)

Czynności	Codziennie	Kilka razy na tydzień	Kilka razy na miesiąc	Kilka razy na rok	Prawie nigdy
Sport i gry sportowe	11,2	33,8	34,8	14,6	5,6
Ćwiczenia rehabilitacyjno-zdrowotne	3,0	10,7	16,9	17,2	52,2
Spacery po mieście	15,6	42,5	33,0	5,9	2,9
Wyjazdy za miasto, "na łono natury"	7,9	21,1	43,5	20,6	6,9
Odoczynek, relaks	37,5	42,0	17,0	2,2	1,2
Spotkania z przyjaciółmi, z chłopakiem/dziewczyną	32,7	42,4	17,6	5,4	2,0
Clubbing, dyskoteki	1,5	6,7	37,9	31,4	22,5
Udział (bierny) w imprezach sportowych	3,0	3,2	22,4	41,8	29,6
Gra w szachy	1,1	2,2	8,7	14,4	73,6
Odwiedzanie kawiarni, barów	3,2	10,9	53,0	22,5	10,4
Gra w karty	2,2	6,7	19,1	33,7	38,4

¹ Grad J., 1997, Badania uczestnictwa w kulturze artystycznej w polskiej socjologii kultury.

² Por.: Młodzież w czasie wolnym: między przyjemnością a obowiązkami, 2011, red. nauk. E. Narkiewicz-Niedbałec, M. Zielińska, tym razem koncentrując się na młodzieży studiującej.

Tabela 7.2. Sposoby spędzania czasu wolnego (c.d.)

	Czynności	Codziennie	Kilka razy na tydzień	Kilka razy na miesiąc	Kilka razy na rok
Gra w bilard	3,2	4,7	19,2	32,4	40,0
Czytanie gazet, czasopism	11,5	29,2	39,4	12,2	7,71,
Czytanie książek (beletrystyki, literatury pięknej)	13,6	21,0	33,1	20,0	12,3
Oglądanie programów telewizyjnych (różnych)	25,6	35,1	23,7	7,3	8,3
Regularne oglądanie seriali telewizyjnych	21,2	31,5	21,2	11,3	14,8
Gra w gry komputerowe, także on-line	13,5	14,5	22,4	14,5	35,0
Korzystanie z internetu – portale społeczno-ściowe, przeglądarki, serwisy, komunikatory itp.	73,1	14,4	8,3	1,7	2,4
Chodzenie do kina	6,1	4,2	37,3	45,5	6,9
Słuchanie muzyki	67,9	15,3	9,5	5,1	2,2
Uczęszczanie do pozostałych instytucji kultury (teatry, muzea, galerie sztuki)	4,0	3,5	18,5	41,5	32,6
Udział w koncertach muzyki klasycznej i współczesnej	1,0	2,7	14,6	34,2	47,4
Chodzenie do kościoła, uczestnictwo w mszach, nabożeństwach i innych praktykach religijnych	0,7	7,6	35,5	26,4	29,8
Uczestnictwo w amatorskich działaniach artystycznych	2,0	4,0	11,6	20,0	62,4
Artystyczna twórczość: gra na instrumentach, malarstwo itp.	4,2	6,2	9,9	13,1	66,7
Hobbystyczna działalność techniczna: konstruowanie, modelarstwo itp.	3,0	3,5	8,4	14,1	71,1
Inne amatorskie zajęcia: kolekcjonowanie, fotografia itp.	2,7	6,2	18,0	13,6	59,5
Uczestnictwo w młodzieżowych grupach, stowarzyszeniach, subkulturach	1,5	6,2	12,1	11,1	69,1
Podróże za granicę	0,7	3,0	8,4	46,5	41,3
Podróże po Polsce	1,5	3,9	20,9	60,0	13,5

Źródło: opracowanie własne.

Zawarte w tabeli dane empiryczne wskazują na deficyty w niektórych formach aktywności. Blisko 70% badanych nie wykazuje żadnej działalności w grupach młodzieżowych

(np. w subkulturach), co można wytłumaczyć wiekiem badanych. Jest to ten rodzaj aktywności, który charakteryzuje raczej młodsze kategorie wiekowe. Dorosła młodzież rzadziej w nich uczestniczy. Nikłym zainteresowaniem cieszą się także klasyczne już dziś dla badaczy formy spędzania czasu wolnego, takie jak działania hobbystyczne (modelarstwo, fotografowanie itp.) czy ekspresyjne działania w obszarze kultury – czyli różnego rodzaju działalność artystyczna.

Najczęściej studenci korzystają z internetu i słuchają muzyki – czynności te miały blisko 70% wskazań jako aktywność wykonywana codziennie.

Na potrzeby prowadzonej analizy wybrane formy spędzania czasu wolnego badanych studentów zostały podzielone na kilka obszarów:

- ✓ aktywne sposoby spędzania czasu wolnego,
- ✓ kultura instytucjonalna i czytelnictwo książek,
- ✓ gry towarzyskie,
- ✓ relaks i odpoczynek,
- ✓ życie towarzyskie i rozrywkowe,
- ✓ mass media.

Poza tymi obszarami można ulokować także aktywność religijną oraz marginalnie realizowane działania artystyczno-amatorskie. W ramach tych wyodrębnionych segmentów zostanie przeprowadzona analiza wybranych zachowań z uwzględnieniem zmiennych niezależnych, takich jak płeć, obszar studiowanej wiedzy oraz wielkość miejscowości, z której pochodzą badani.

7.3. Aktywne sposoby spędzania czasu wolnego

Do aktywnych sposobów spędzania czasu wolnego można zaliczyć takie działania, jak uprawianie jakiejś dyscypliny sportowej i gry sportowe (w ramach umiarkowanej częstotliwości tzn. kilka razy na tydzień lub na miesiąc – ponad 30% wskazań badanych studentów). To także regularne ćwiczenia rehabilitacyjno-zdrowotne, na które wskazywało odpowiednio 10% respondentów - częstotliwość umiarkowana oraz 16% - kilka razy na miesiąc. Dwie ostatnie sfery – wymagające także aktywności poznawczej, ruchowej, społecznej wiążą się z podróżowaniem. Podróżowanie po Polsce jako formę spędzania wolnego czasu wskazało 60% badanych studentów, deklarując częstotliwość kilka razy w roku, zaś podróże zagraniczne wskazało nieco ponad 46% badanych.

Z wyodrębnionych powyżej obszarów aktywności szczegółowo zostanie przeanalizowany udział badanych studentów w uprawianiu sportu i gier zespołowych.

Uprawianie sportu i gry sportowe

Jak wskazują dane w tabeli 7.3, jedynie 45% badanych studentów i studentek regularnie uprawia sport, co może mieć swoje odłożone w czasie konsekwencje na późniejszych etapach życia. Sport to jeden z elementów prozdrowotnego stylu życia, zaś jego obecność we wcześniejszych etapach życia może na stałe tworzyć nawyki funkcjonowania przez całe życie. Jego brak wpisuje się w styl życia, który nie sprzyja długofalowej koncepcji aktywnego starzenia się.

Bardzo regularny (codzienny i intensywny przynajmniej raz w tygodniu) sposób uprawiania sportu i gier zespołowych częściej charakteryzuje badanych mężczyzn niż kobiety. W pozostałych częstotliwościach płeć nie różnicuje poszczególnych form aktywności. Studenci kierunków ekonomicznych nieco częściej niż pozostali studenci wykazują się regularnością w uprawianiu sportu.

Tabela 7.3. Sport i gry zespołowe a charakterystyki studentów (%)

Częstość występowania danej aktywności					
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	8,3	31,1	38,2	16,9	5,5
Mężczyzna	16,0	37,8	29,5	10,9	5,8
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	9,3	26,7	38,0	20,0	6,0
Techniczno-ściśle	10,6	36,9	36,9	8,5	7,1
Ekonomiczne	13,2	39,5	28,9	14,9	3,5
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	9,4	31,5	38,6	17,3	3,1
Miasto do 20 tys.	17,1	29,5	32,4	13,3	7,6
Miasto 20-100 tys.	6,8	37,9	35,0	13,6	6,8
Miasto pow. 100 tys.	12,2	36,5	32,4	13,5	5,4

Źródło: opracowanie własne.

7.4. Kultura instytucjonalna i czytelnictwo książek

Korzystanie z ofert instytucji upowszechniających kulturę (kino, teatr, muzeum, galeria sztuki, filharmonia) to obecność w formalnym obiegu kultury. To także finansowy udział w kulturze, partycypacja w kosztach tworzenia i przetwarzania wytworów kultury symbolicznej. W ramach tej kategorii analizowane jest także czytelnictwo – choć tu nie zawsze partycypacja ma wymiar finansowy. Korzystanie z bibliotek nic nie kosztuje i każdy może z nich korzystać. Często również występuje wzajemne pożyczanie książek i ich wymiana między znajomymi. To także osobna problematyka dostępu do obiegu elektronicznego. Coraz bardziej popularne e-booki zastępują tradycyjne książki, wymagają

jednak większego nakładu finansowego (ogólnie badacze wskazują na ok. 4 % czytelników e-booków wśród wszystkich czytających książki). Są zatem nadal formą elitarną, która dodatkowo nie sprzyja wzajemnej wymianie i tworzeniu tzw. kręgów społecznych czytelników (w wypadku studentów dotyczy to osób wymieniających się w gronie przyjaciół, rodziny, mieszkańców tego samego akademika, studentów tego samego roku).

7.4.1. Czytelnictwo książek

Badania nad czytelnictwem wśród Polaków od kilku lat wskazują systematyczny spadek zainteresowaniem literaturą. Regularnie prowadzone badania Biblioteki Narodowej potwierdzają ponad 50% brak badanej czytelniczej aktywności. Tegoroczny, komercyjny pomiar na zamówienie portalu Ceneo wskazuje na jeszcze wyższy odsetek braku czytelnictwa wśród dorosłych Polaków – aż 63% badanych nie przeczytało w 2015 roku ani jednej książki. Spośród tych, którzy wskazywali jakąkolwiek aktywność w tym zakresie największą popularnością cieszą się formy epickie - powieści i opowiadania (55%), kryminały (46%) oraz fantastyka (36%). Niespełna 3% czytelników sięga po poezję.

Wśród badanych studentów i studentek regularne zachowania czytelnicze dotyczą jedynie gazet i czasopism (nieco ponad 26%). Poniżej 20% lokują się gatunki literackie – beletrystyka, kryminał, fantastyka. Na uwagę zasługuje stosunkowo wysoki odsetek regularnie czytanej literatury pięknej (ponad 14%) oraz literatury specjalistycznej (ponad 16%), co można w obu wypadkach uzasadnić odpowiednimi kierunkami studiów badanych. Podobne tendencje dotyczą zarówno korzystania z formy tradycyjnej – drukowanej, jak i formy elektronicznej (w tym e-boków).

Przedstawione w tabelach dane obrazują opisane tendencje.

Tabela 7.4. Czytelnictwo wybranych gatunków literatury i prasy (forma papierowa) (%)

Rodzaj literatury	Regularnie	Od czasu do czasu	Prawie nigdy
Gazety i czasopisma	26,1	60,9	13,0
Literatura specjalistyczna związana z zainteresowaniami i zawodem	16,4	51,4	32,1
Literatura popularno-naukowa	11,7	49,5	38,9
Literatura piękna: poezja, dramaty, klasyka literatury	14,2	34,9	51,0
Beletrystyka	16,7	25,3	57,9
Kryminały	14,5	34,0	51,5
Książki z historii i kultury Polski	5,0	29,3	65,7
Przygody, fantastyka	17,2	40,6	42,2
Inne	6,5	15,4	78,1

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 7.5. Czytelnictwo wybranych gatunków literatury i prasy (forma elektroniczna) (%)

Rodzaj literatury	Regularnie	Od czasu do czasu	Prawie nigdy
Gazety i czasopisma	22,1	48,5	29,4
Literatura specjalistyczna związana z zainteresowaniami i zawodem	21,7	50,5	28,0
Literatura popularno-naukowa	11,9	45,6	42,5
Literatura piękna: poezja, dramaty, klasyka literatury	5,8	22,6	71,6
Beletrystyka	4,8	17,3	77,9
Kryminały	3,9	21,1	74,9
Książki z historii i kultury Polski	4,5	17,1	78,4
Przygody, fantastyka	8,5	26,3	65,3
Inne	3,2	9,7	87,0

Źródło: opracowanie własne.

Badacze czytelnictwa w Polsce wskazują wzrost popularności zakupów książek w sieci (ponad 50% badanych Polaków kupuje książki w sieci), zaś *e-booki* nie wypierają tradycyjnych książek. Tendencje te widoczne są także w wypadku badanych studentów. Kryminały i beletrystyka częściej czytane są przez studentów w formie papierowej niż elektronicznej (na co wskazują dane z tabeli). Oba gatunki epickie częściej czytane są przez studentki (ponad 10% więcej kobiet wskazuje beletrystykę oraz ponad 15% więcej – kryminały). Podkreślić należy, że częściej studenci kierunków artystyczno-społeczno-humanistycznych niż studenci pozostałych kierunków czytają beletrystykę.

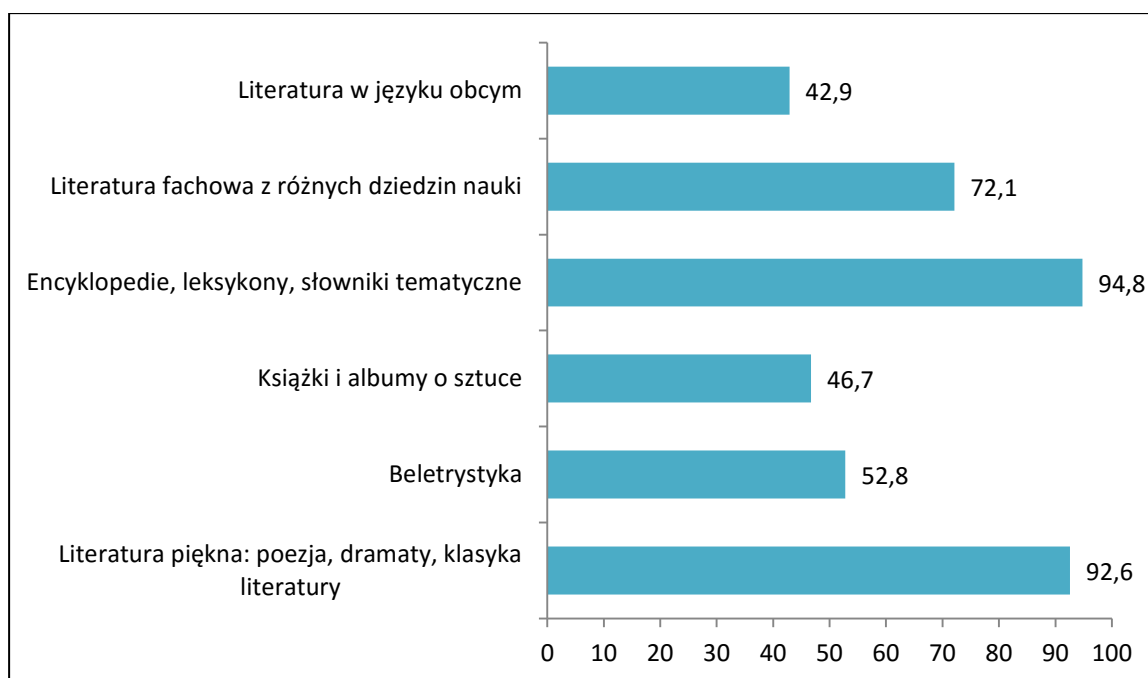
Badając zachowania czytelnicze studentów postanowiliśmy także zapytać o prywatne zasoby książkowe. Dane na wykresie wskazują, iż najmniejszy z przedziałów (do 100 woluminów) wskazało najwięcej badanych – blisko 29%. Ponad ¼ badanych nie potrafiła oszacować liczby zgromadzonych w domu rodzinnym książek.

Wykres 7.1. Wielkość księgozbioru badanych studentów (%).

Źródło: opracowanie własne.

Najwięcej spośród zgromadzonych w prywatnych księgozbiorach tytułów stanowiły pozycje klasyki literatury – ponad 92% badanych, co można tłumaczyć niezbędnym do przyswojenia w procesie edukacji kanonem literatury. Blisko 50% stanowią również książki i albumy poświęcone sztuce oraz beletrystyka.

Wykres 7.2. Gatunki i rodzaje zgromadzonych książek (%).

Źródło: opracowanie własne.

Wymiernym wskaźnikiem instytucjonalnego uczestnictwa w kulturze jest korzystanie z ofert instytucji upowszechniających kulturę. Korzystanie z oferty kina, teatrów, oper, muzeów, galerii sztuki, udział w koncertach czy widowiskach artystycznych – tego typu działania są kwintesencją aktywności kulturalnej. Wybrane działania zostaną przeanalizowane z uwzględnieniem takich zmiennych niezależnych, jak: płeć, studiowany obszar wiedzy oraz wielkość miejscowości pochodzenia.

7.4.2. Chodzenie do kina

W miejscu studiowania, czyli na terenie miasta Zielona Góra studenci mają do dyspozycji dwa działające kina: Klub Kultury Kinowej – *kino Nawa* (kino studyjne). W repertuarze tej placówki dominują filmy o walorach artystycznych zarówno polskie, jak i produkcje europejskie. Jest to miejsce spotkań wymagającej publiczności. Specyfiką kina są rozmaite pokazy i premiery, w których udział często biorą twórcy prezentowanych filmów. W kinie Nawa często organizowane są retrospektywy, prezentacje kinematografii narodowych, przeglądy tematyczne. Druga placówka to kino globalnej sieci *Cinema City*, umiejscowione w centrum handlowym. Oferuje ono repertuar kina głównego nurtu i rozrywkowego. Jego umiejscowienie i repertuar wpisuje się w konsumpcyjny sposób spędzania czasu wolnego. Na terenie miasta znajduje się jeszcze jedno kino - *kino Nysa* – najstarsze w mieście, pochodzące z 1921 roku obecnie jest w fazie remontu i zmiany właściciela – choć budynek, w którym mieściło się to kino ma pozostać placówką kultury.

Zgromadzone w tabeli dane dotyczące aktywności kinowej studentów wskazują, iż niespełna 7% badanych prawie nigdy nie korzysta z oferty kinowej. Ponad 45% badanych bywa w kinie kilka razy w roku. Ponad 37% odwiedza kino kilka razy w miesiącu.

Tabela 7.6. Uczęszczanie do kina a charakterystyki studentów (%)

Częstość występowania aktywności					
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	3,9	1,9	35,7	44,8	13,6
Mężczyzna	7,5	5,6	38,1	46,0	2,8
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	6,6	2,6	36,2	49,3	5,3
Techniczno-ściśle	2,9	5,0	30,2	51,1	10,8
Ekonomiczne	9,0	5,4	46,8	34,2	4,5
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	2,4	4,0	40,8	48,0	4,8
Miasto do 20 tys.	7,6	2,9	34,3	50,5	4,8
Miasto 20-100 tys.	8,6	5,7	38,1	39,0	8,6
Miasto pow. 100 tys.	7,1	4,3	34,3	42,9	11,4

Źródło: opracowanie własne.

Z przedstawionych danych empirycznych wynika, iż w dwu najbardziej wyraźnych częstotliwościach (kilka razy w miesiącu, kilka razy w roku – co sensownie łączy się z zachowaniami tego typu, wynikającymi z oferty kinowej) płeć nie okazuje się być czynnikiem różnicującym. Najrzadziej w kinie bywają studenci kierunków techniczno-ściśłych (ponad 10% nie bywa prawie nigdy w tego typu instytucji) oraz studenci pochodzący z największych miejscowości (ponad 11%).

7.4.3. Muzeum, teatr, galeria sztuki. Studenci wobec oferty elitarnych instytucji kultury

W miejscu studiowania zielonogórscy studenci mają do wyboru kilka elitarnych instytucji kultury, z których najbardziej popularną wydaje się być Teatr Lubuski, mający w swoim repertuarze tzw. premiery studenckie – premierowe pokazy kierowane tylko do studentów, na które sprzedawane są bilety w atrakcyjnych cenach. Jak wskazuje informacja kierowana do studentów: po każdej oficjalnej premierze spektaklu organizowane są premiery studenckie, będące rezultatem kilkuletniej i owocnej współpracy Lubuskiego Teatru z Uniwersytetem Zielonogórskim.

W mieście znajduje się także Muzeum Ziemi Lubuskiej, Filharmonia Zielonogórska oraz wiele galerii sztuki (w tym BWA) oraz klubów i piwnic artystycznych.

Zatem dostęp do instytucjonalnej oferty kulturalnej jest. Jak zatem z tych propozycji korzystają badani studenci?

Dane zawarte w tabeli 7.7 wskazują, iż kilka razy w roku nieco ponad 41% badanych korzysta z tych wszystkich instytucji (bez rozróżnienia na poszczególne rodzaje placówek). Nieco ponad 32% studentów i studentek prawie nigdy nie korzysta z takiej oferty. Dane zawarte w wskazują, iż płeć nie jest zmienną wpływającą na częstotliwość korzystania z oferty wskazanych instytucji. Studenci kierunków społeczno-humanistyczno-artystycznych częściej niż pozostali (blisko 14% więcej wskazań) wskazywali aktywność umiarkowaną, tj. kilka razy w miesiącu – co można tłumaczyć zarówno indywidualnymi zainteresowaniami, jak i studiowany obszarem wiedzy. Prawie 40% studentów mieszkających na stałe na wsi prawie nigdy nie uczęszcza do wymienionych instytucji kultury. Jest to o 10% więcej niż wskazania studentów mieszkających na stałe w miejscowościach powyżej 20 tysięcy mieszkańców.

Tabela 7.7. Uczęszczanie do pozostałych instytucji kultury a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	3,2	2,8	19,5	42,2	32,2
Mężczyzna	5,2	4,6	16,3	40,5	33,3
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	4,0	2,0	27,3	42,0	24,7
Techniczno-ścisłe	4,3	4,3	11,5	43,9	36,0
Ekonomiczne	2,7	4,5	14,4	37,8	40,5
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	1,6	2,4	18,7	39,0	38,2
Miasto do 20 tys.	7,7	1,0	13,5	42,3	35,6
Miasto 20-100 tys.	4,8	6,7	21,2	39,4	27,9
Miasto pow. 100 tys.	1,4	4,2	20,8	47,2	26,4

Źródło: opracowanie własne.

7.5. Gry towarzyskie

Kolejny wyróżniony sposób spędzania czasu wolnego dotyczy wzajemnych interakcji w ramach kontaktów między studentami. Ich wzajemne relacje i wspólne pasje, realizowane w akademikach, miejscach zakwaterowania czy studenckich klubach przypominają w swojej formie te działania, które występowały w czasach, gdy nie było internetu, zaś dostęp do innych form rozrywki (w tym do mass mediów) był mocno ograniczony. Warto zatem

przyjrzeć się, jak te klasyczne formy spędzania czasu wolnego studentów wyglądają współcześnie. W prowadzonych badaniach uwzględniliśmy w ramach tej kategorii takie działania jak gra w szachy, gra w karty i gra w bilard. Dane zawarte w tabeli 7.8. wyraźnie wskazują, iż działania te mają charakter incydentalny. Najmniejszą popularnością wśród studentów cieszy się gra w szachy (blisko 74% badanych w ogóle nie gra w szachy). Niewiele ponad 30% badanych grywa w karty i bilard kilka razy w roku.

7.5.1. Gra w szachy

Szachy stanowią jedną z najstarszych gier w historii. Od VI w. naszej ery pojawiały się stopniowo najpierw na Bliskim Wschodzie, by w X wieku dotrzeć do Europy. Gra ta uważana była za rozrywkę dla uczonych, gościła na królewskich dworach. Zgłębiane zasad gry, strategii stało się jednym z elementów edukacji logicznego myślenia. Nauka gry w szachy stanowi często dodatkową ofertę edukacyjną w wielu placówkach szkolnych.

Można wnioskować, iż to nie jest ten rodzaj gry towarzyskiej, która znana jest badanym studentom. Jak wskazują zebrane poniżej w tabeli dane empiryczne, ponad 80% badanych studentek prawie nigdy nie gra w szachy. Płeć jest w tym obszarze zmienną różnicującą (ponad 20% więcej kobiet niż mężczyźni nigdy nie grało w tę grę). Blisko 10% więcej studentów kierunków technicznych i ścisłych niż pozostałych okazjonalnie (kilka razy w roku) grywa w szachy (blisko 24%). Miejsce zamieszkania studentów nie różnicuje częstotliwości gry w szachy.

Tabela 7.8. Gra w szachy a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	0,4	2,0	6,3	9,9	81,3
Mężczyzna	2,0	2,7	12,8	22,1	60,4
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	0	0,7	8,8	10,8	79,7
Techniczno-ściśle	2,2	2,9	7,2	23,9	63,8
Ekonomiczne	0	3,6	9,9	8,1	78,4
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	0	2,4	9,7	11,3	76,6
Miasto do 20 tys.	2,9	0	4,9	17,6	74,5
Miasto 20-100 tys.	1,0	3,9	9,8	17,6	67,6
Miasto pow. 100 tys.	0	2,8	11,1	11,1	75,0

Źródło: opracowanie własne.

7.5.2. Gra w karty

Kolejnym obszarem towarzyskiej studenckiej aktywności jest gra w karty. W czasach, gdy studenci nie mieli powszechnego dostępu do mass mediów, a globalna sieć nie istniała, jedną z form towarzyskiej rozrywki i elementem tzw. kultury studenckiej były rozmaite rozgrywki karciane. Ich cel był różny – od towarzyskiego, integrującego środowisko po pseudohazardowy. Jak w obecnych czasach lokuje się ten tradycyjny studencki sposób spędzania czasu wolnego? Ponad 40% badanych studentek prawie nigdy nie grała w karty, podczas gdy poziom absencji wśród badanych mężczyzn jest w tym obszarze mniejszy o 10%. Blisko 10% mniej studentów kierunków ścisłych i technicznych niż studentów pozostałych kierunków wykazało w tym aspekcie absencję. Największą aktywność w ciągu tygodnia wykazują w tym względzie studenci kierunków ekonomicznych.

Tabela 7.9. Gra w karty a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	0,4	6,7	17,0	33,2	42,7
Mężczyzna	5,3	6,7	22,7	3,7	30,7
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	0,7	2,0	22,1	34,2	40,9
Techniczno-ściśle	5,0	7,2	17,3	38,1	32,4
Ekonomiczne	0,9	11,7	16,2	27,9	43,2
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	1,6	3,2	19,2	33,9	41,9
Miasto do 20 tys.	3,8	8,7	16,3	27,9	43,3
Miasto 20-100 tys.	2,0	9,8	17,6	34,3	36,3
Miasto pow. 100 tys.	1,4	5,6	25,0	40,3	27,7

Źródło: opracowanie własne.

7.6. Rekreacja

Czas poświęcony na sen i regenerację przez klasycznych badaczy czasu wolnego nie jest wliczany w ten obszar badań. W niniejszym opracowaniu poddaliśmy analizie te formy spędzania czasu wolnego, które pozwalają zredukować stres i umożliwiają relaks. Często są to działania połączone z innymi działaniami – np. takimi jak korzystanie z internetu (ponad 90% badanych wskazało, iż korzystanie z sieci traktują jako jedną z form relaksu) czy kontakt z naturą (wymagający pewnej aktywności). Ta kategoria w strukturze czasu badanych określona została przez nas ogólnie jako relaks i odpoczynek.

7.6.1. Relaks i odpoczynek

Znamiennym jest to, iż relaks i odpoczynek były najrzadziej wskazywane spośród wszystkich wymienionych zachowań przypisanych do czasu wolnego. Możliwe jest, że te zachowania są tak oczywiste, że nie są postrzegane jako jakieś szczególne formy spędzania wolnego czasu. Można było przypuszczać, iż w strukturze budżetu czasu badanych studentów czas przeznaczony na odpoczynek powinien lokować się w ramach zachowań regularnych – codziennie i/lub kilka razy w tygodniu. Przyglądając się danym zgromadzonym w tabeli 7.10. można powiedzieć, że jest relaks i odpoczynek to obszar aktywności, w którym brak wyraźnie zmiennych warunkujących różnice – z jednym wyjątkiem: to częściej studenci kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych w ramach codziennych działań znajdują czas na relaks i odpoczynek niż studenci pozostałych kierunków. Możliwe, że wynika to ze specyfiki

studiowanych kierunków: studenci tych kierunków mogą mieć więcej czasu wolnego, który regularnie mogą spożytkować na analizowane działania.

Tabela 7.10. Odpoczynek i relaks a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	39,4	40,6	16,11	2,8	1,2
Mężczyzna	34,7	44,0	18,7	1,3	1,3
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	46,3	34,9	14,8	2,7	1,3
Techniczno-ścisłe	31,9	43,5	21,0	2,2	1,4
Ekonomiczne	34,5	49,6	13,3	1,8	0,9
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	34,7	45,2	16,9	0,8	2,4
Miasto do 20 tys.	42,7	40,8	14,6	1,9	0
Miasto 20-100 tys.	41,3	34,6	17,3	5,8	1,0
Miasto pow. 100 tys.	29,2	48,6	20,8	0	1,4

Źródło: opracowanie własne.

7.7. Kontakt z przyrodą

Jedną z form relaksu może być kontakt z przyrodą, wyjazdy na łono natury. Ten typ działań zdeterminowany może być zarówno zmiennymi niezależnymi, jak i czynnikami wynikającym z uwarunkowań klimatycznych, wpisującymi się w cykl pór roku czy dostępności terenów zielonych. Ponadto trzeba pamiętać, iż działania tego typu mogą łączyć się z innymi formami aktywności: uprawianiem sportu czy spacerami. Przyglądając się danym empirycznym zgromadzonym w tabeli 7.11. można wnioskować, że to kobiety częściej potrzebują kontaktu z przyrodą niż mężczyźni (do realizacji częstotliwości: kilka razy w tygodniu, kilka razy w miesiącu). Na uwagę zasługuje również fakt, iż to wśród mieszkańców największych miast była to najrzadziej wskazywana forma spędzania wolnego czasu. Można to tłumaczyć tym, iż ich organizacja (np. wyjazdu poza miasto) wymaga większych nakładów niż mieszkańców wsi czy mniejszych miejscowości. Jeśli zaś realizują takie działania, mogą one wynikać z większego obciążenia funkcjonowania w sztucznym, miejskim środowisku. A zatem to mieszkańcy wsi - badani studenci wskazują największą codzienną częstotliwość kontaktu z naturą niż mieszkańcy pozostałych miejscowości (ponad 10% więcej wskazań).

Tabela 7.11. Wyjazdy na „lono natury” a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	7,1	22,4	46,5	17,7	6,3
Mężczyzna	9,2	18,4	38,8	25,7	7,9
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	7,3	19,9	46,4	21,9	4,6
Techniczno-ścisłe	8,6	16,4	45,0	21,4	8,6
Ekonomiczne	6,3	28,8	37,8	18,9	8,1
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	15,1	21,4	37,3	18,3	7,9
Miasto do 20 tys.	5,8	23,1	41,3	23,1	6,7
Miasto 20-100 tys.	2,9	17,6	49,0	21,6	8,8
Miasto pow. 100 tys.	5,5	21,9	49,3	20,5	2,7

Źródło: opracowanie własne.

7.8. Życie towarzyskie i rozrywkowe

Bezpośrednie kontakty, wzajemne spotkania i wspólne imprezy są kwintesencją interakcji młodzieżowych, wzmacniają więzi, wzbogacają społeczne doświadczenia. W epoce facebooka, licznych form pośrednich kontaktów ten rodzaj relacji jest niezastąpiony, choć często inicjowany, podtrzymywany i wspierany za pomocą nowoczesnych technologii.

Studenckie życie towarzyskie i rozrywkowe w zrealizowanym badaniu lokuje się w trzech działaniach: spotkaniach z przyjaciółmi/znajomymi, udziałem w imprezach klubowych i bywaniem w kawiarniach, restauracjach. Dane zawarte w tabeli 7.11 pokazują, iż w ramach okazjonalnych aktywności (kilka razy w roku/w miesiącu) najczęściej wskazywane były imprezy klubowe i bywanie w kawiarniach, restauracjach. W pewnym stopniu obala to mit studentów uprawiających clubbing. Zdecydowanie najczęściej studenci wskazywali spotkania z przyjaciółmi i znajomymi – łącznie ponad 74% badanych realizuje takie zachowania codziennie i kilka razy w tygodniu.

Przyjrzyjmy się zatem bliżej dwóm wskazanym obszarom: spotkaniom z przyjaciółmi i clubbingowi.

7.8.1. Spotkania z przyjaciółmi, z chłopakiem/dziewczyną

Jest to ten rodzaj interakcji, który najczęściej realizowany jest przez ogół badanych studentów. W najintensywniejszej ze wskazanych częstotliwości (codziennie) widać różnicę pomiędzy kobietami i mężczyznami. To studentki częściej niż ich koledzy z uczelni spotykają

się ze swoimi sympatiami, partnerami, znajomymi czy przyjaciółmi. Różnica w opisywanej częstotliwości także widoczna jest pomiędzy studentami różnych kierunków. To studenci kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych najczęściej wskazują na takie działania (blisko 20% więcej wskazań niż wśród studentów kierunków techniczno-ścisłych). Wielkość miejscowości, z których pochodzą badani nie jest w tym obszarze czynnikiem różnicującym.

Tabela 7.12. Spotkania z przyjaciółmi, z chłopakiem/dziewczyną a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	37,3	41,2	14,9	5,5	1,2
Mężczyzna	25,3	44,2	22,1	5,2	3,2
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	38,8	38,8	17,1	3,9	1,3
Techniczno-ścisłe	18,6	37,9	22,1	7,9	3,6
Ekonomiczne	29,5	53,6	12,5	3,6	0,9
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	32,0	44,5	18,0	1,6	3,9
Miasto do 20 tys.	31,7	42,3	18,3	6,7	1,0
Miasto 20-100 tys.	37,5	40,4	14,4	5,8	1,9
Miasto pow. 100 tys.	29,2	41,7	19,4	9,7	0

Źródło: opracowanie własne.

7.8.2. Clubbing, dyskoteki

Obok najbardziej oczywistych i codziennych działań towarzyskich, takich jak opisane powyżej spotkania z przyjaciółmi/znajomymi w ramach studenckiego życia towarzyskiego, analizie poddaliśmy bardziej aktywną formę rozrywki – bywanie w klubach i dyskotekach. Ten rodzaj działania, charakterystyczny ogólnie dla młodzieży, dotyczy także dorosłych młodych, czyli studentów. Wpisuje się również w działania realizowane raczej w interwale weekendowym, zatem najbardziej interesującą nas w analizie częstotliwością będzie wskazanie: kilka razy w miesiącu.

Dane empiryczne w tabeli 7.13. wskazują, że płeć w największym stopniu różnicuje uczestnictwo w imprezach kawiarnianych i dyskotekach. Ponad 17% więcej badanych studentek w porównaniu do studentów wskazało na bywanie w klubach i dyskotekach kilka razy w miesiącu. Najrzadziej studenci kierunków technicznych i ścisłych wskazywali ten rodzaj aktywności, co można tłumaczyć m.in. przewagą mężczyzn wśród studiujących ten obszar wiedzy. Wielkość miejscowości pochodzenia okazała się zmienną, która nie różnicuje analizowanej aktywności.

Tabela 7.13. Clubbing i dyskoteki a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	0,8	6,7	42,5	32,5	17,5
Mężczyzna	2,6	6,6	29,8	29,8	31,1
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	0,7	3,4	40,9	32,9	22,1
Techniczno-ściśle	0,7	5,8	29,7	34,1	29,7
Ekonomiczne	1,8	12,6	44,1	26,1	15,3
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	1,6	7,3	41,1	29,8	20,2
Miasto do 20 tys.	1,9	5,7	38,1	32,4	21,9
Miasto 20-100 tys.	2,0	6,9	32,4	31,4	27,5
Miasto pow. 100 tys.	0	7,0	38,0	33,8	21,2

Źródło: opracowanie własne.

7.9. Mass media: czasopisma i telewizja

Kolejny z analizowanych sposobów spędzania czasu wolnego dotyczy kontaktów z tradycyjnymi mass mediami: telewizją i prasą. Wykluczaliśmy w tym obszarze szczegółową analizę korzystania z tego medium poprzez internet – poddana ona została odrębnej analizie.

7.9.1. Czasopisma

Ponad 66% badanych studentów korzysta z internetowych wydań czasopism, co zostało już wskazane w innej części opracowania. W tej części interesuje nas ogólnie potraktowany kontakt z różnymi gatunkami prasy. Kiedy zapytaliśmy o czytelnictwo prasy ogólnie, nieco ponad połowa badanych wykazała umiarkowaną regularność, niespełna 30% wykazało częstotliwość kilka razy w tygodniu (tzn. kilka razy w miesiącu, kilka razy w roku). Bardziej szczegółowe analizy wykazały, że blisko 10% więcej badanych studentek niż studentów kilka razy w tygodniu przegląda/czyta prasę. Podobna różnica na korzyść kobiet widoczna jest także w częstotliwości – kilka razy w roku. Jednym z możliwych wyjaśnień może być popularność i różnorodność prasy kobiecej – zarówno w segmencie tygodników, jak i miesięczników. I jak wskazują badacze – realizacja tego typu zachowań nie musi wiązać się za każdym razem z indywidualnym finansowym wydatkiem. Prawdopodobnie jest jednym z zachowań wzajemnej wymiany, w ramach którego badani wymieniają się zakupionymi

czasopismami. Analiza trzech częstotliwości – kilka razy w tygodniu, miesiącu i roku – wykazała, że studenci kierunków ekonomicznych wykazywali większą aktywność analizowanych działań niż studenci pozostałych obszarów wiedzy. Wielkość miejscowości, z których pochodzili badani nie okazała się czynnikiem mocno różnicującym badane zachowania.

Tabela 7.14. Czytelnictwo czasopism a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	12,7	32,5	36,1	11,5	7,1
Mężczyzna	9,5	23,6	44,6	13,5	8,8
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	16,7	30,0	37,3	9,3	6,7
Techniczno-ściśle	8,1	21,3	47,8	15,4	7,4
Ekonomiczne	9,2	37,6	32,1	11,0	10,1
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	10,4	28,0	41,6	12,0	8,0
Miasto do 20 tys.	11,7	35,0	32,0	14,6	6,8
Miasto 20-100 tys.	14,0	26,0	41,0	11,0	8,0
Miasto pow. 100 tys.	9,9	28,2	42,3	11,3	8,5

Źródło: opracowanie własne.

7.9.2. Telewizja

Wśród osób oglądających programy telewizyjne znajdują się takie, które oglądają te programy korzystając z internetu – dotyczy to z pewnością takich produktów jak seriale (ponad 82% badanych wskazało, iż ogląda seriale w sieci). W tej części opracowania wskażemy ogólne tendencje związane z odbiorem propozycji telewizyjnych przez badanych studentów. Jak wskazują dane w tabeli 7.15., ponad 60% badanych studentów bardzo regularnie ogląda różnorodne programy telewizyjne (codziennie i kilka razy w tygodniu), zaś blisko 53% w ramach tej samej częstotliwości ogląda seriale telewizyjne. Warto zatem sprawdzić, na ile wyróżnione charakterystyki studentów determinują odbiór treści telewizyjnych.

Największe różnice w korzystaniu z telewizji widoczne są w codziennej aktywności. Oglądanie telewizji w największym stopniu różnicuje płeć badanych. To blisko 20% więcej kobiet w porównaniu do mężczyzn codziennie ogląda telewizję. Codziennie po telewizyjną ofertę najchętniej sięgają studenci kierunków ekonomicznych, najrzadziej zaś studenci kierunków techniczno-ścisłych. Wielkość miejscowości pochodzenia nie różnicuje analizowanych tu zachowań, choć studenci mieszkający stale na wsi rzadziej niż pozostali oglądają programy telewizyjne.

Tabela 7.15. Oglądanie telewizji a charakterystyki studentów (%)

	Częstość występowania aktywności				
	Codziennie	Kilka razy w tygodniu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w roku	Prawie nigdy
Płeć					
Kobieta	32,9	37,6	22,0	3,1	4,3
Mężczyzna	13,6	31,2	26,0	14,3	14,9
Kierunek studiów					
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	28,7	32,7	26,0	3,3	9,3
Techniczno-ścisłe	13,6	37,9	23,6	13,6	11,4
Ekonomiczne	36,0	36,8	20,2	3,5	3,5
Wielkość miejscowości zamieszkania					
Wieś	27,6	36,2	19,7	5,5	11,0
Miasto do 20 tys.	25,0	36,5	24,0	9,6	4,8
Miasto 20-100 tys.	27,6	35,2	21,0	7,6	8,6
Miasto pow. 100 tys.	20,8	30,6	33,3	6,9	8,3

Źródło: opracowanie własne.

7.10. Internet w życiu studentów

Dzisiejsze pokolenie studentów w naturalny sposób wykorzystuje zasoby sieci. Dorastając w kształtującym się społeczeństwie informacyjnym, w czasach wszechobecnej rewolucji technologicznej, nabywając w procesie edukacji kompetencje informatyczne, nabyło niezbędne umiejętności do poruszania się w multimedialnej, cyfrowej rzeczywistości. Naturalność i różnorodność traktowania internetu jako omnibusa w każdej dziedzinie życia potwierdzają zgromadzone dane empiryczne. Dostęp do sieci to elementarny wymóg funkcjonowania młodzieży akademickiej: w akademiku, na kampusie, w przestrzeni miejskiej. Izolacja od sieci to izolacja od informacji, dostępu do znajomych, ulubionej muzyki.

Znaczenie internetu jako medium powszedniego dostrzegł między innymi socjolog i badacz Manuel Castells, odwołując się do klasycznej koncepcji Marshalla McLuhana³. Końcówka lat 90. ubiegłego wieku i analizy z zakresu medioznawstwa z początku wieku XXI zdominowane są przez tę problematykę. Liczni autorzy próbują z jednej strony zaproponować jakieś konstrukty teoretyczne, lokując nowe medium w obrębie dotychczasowych mediów tradycyjnych⁴. Z drugiej zaś pojawiają się propozycje odwołujące się do zagadnień metodologicznych, związanych z badaniem nowych mediów⁵. Aktywność w sieci przedstawicieli różnych kategorii społecznych staje się obowiązkowym elementem badań nad czasem wolnym, aktywnością konsumencką, uczestnictwem w kulturze.

7.10.1. Zakres wykorzystania internetu

W badaniu, którego obiektem była młodzież akademicka jednym z ważnych obszarów poznania aktywności był internet. Badania potwierdziły powszechną tezę, że internet odgrywa niezwykle ważną rolę w życiu współczesnych studentów.

Wykres wskazuje na obszary różnorodnych działań, do których badani wykorzystują internet. Wśród największych wskazań mamy zaspokajanie potrzeb społecznych – kontaktu ze znajomymi, aktywności na portalach społecznościowych (94% badanych). To uzależnienie od obecności i aktywności w sieci, kreowania swego wizerunku i aktualizowania swych poczynań zasługuje na osobną refleksję badaczy mediów i młodzieży. W tym miejscu należy

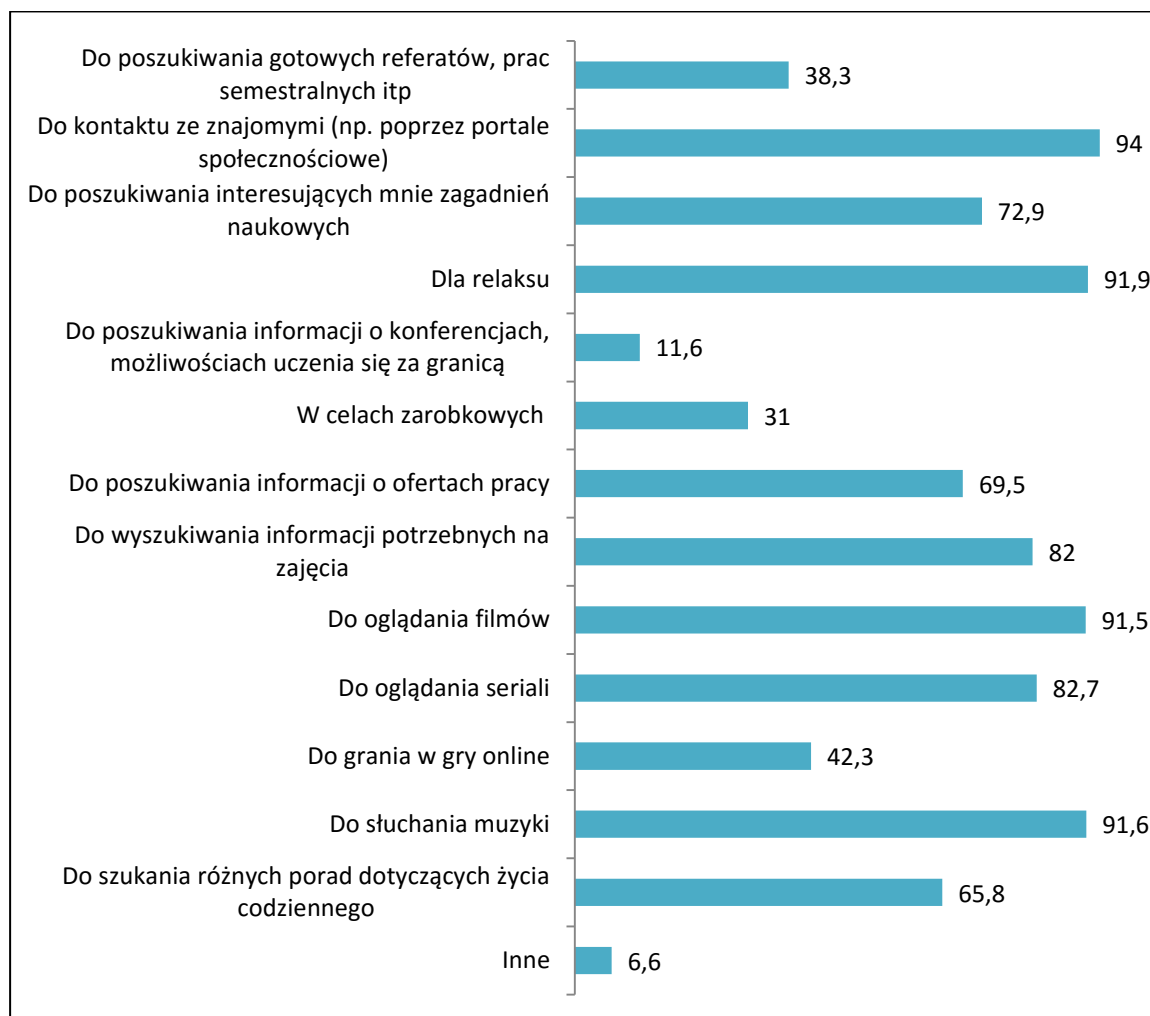
³ M. Castells, 2003, Galaktyka Internetu, Scholar, Warszawa.

⁴ Por.: T. Flew, 2010, Media globalne, Kraków.

⁵ Por.: M. Szpunar, 2007, Badania Internetu vs. badania w Internecie, czyli jak badać nowe medium - podstawowe problemy metodologiczne, „Studia Medioznawcze”, nr 2, UW, Warszawa.

zaznaczyć, iż ten typ aktywności wydaje się być wśród badanych naturalnym sposobem zachowania.

Kolejnym, znaczącym wskazaniem okazały się działania określane ogólnym terminem „relaks”. Blisko 92% badanych wykorzystuje internet do oderwania się od rzeczywistości i odprężenia. Wśród najniższych wskazań należy zaliczyć wykorzystanie internetu do prac zleconych oraz sferę działań naukowych.

Wykres 7.3. Do czego najczęściej wykorzystujesz internet? (%).

Źródło: opracowanie własne.

Zachowania związane z korzystaniem z internetu poddane zostaną dalszym analizom, w których uwzględnione zostaną trzy zmienne: płeć, studiowany obszar wiedzy oraz wielkość miejscowości pochodzenia badanych studentów. Analizie poddano wybrane zachowania i działania badanych studentek i studentów spośród zachowań przedstawionych na wykresie.

Tabela 7.16. Wykorzystywanie Internetu do korzystania z portali społecznościowych a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	94,7	5,3
Mężczyzna	93,4	6,6
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	92,6	7,4
Techniczno-ściśle	97,6	2,4
Ekonomiczne	93,3	6,7
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	96,6	3,4
Miasto do 20 tys.	92,9	7,1
Miasto 20-100 tys.	92,6	7,4
Miasto pow. 100 tys.	94,4	5,6

Źródło: opracowanie własne.

Najczęściej wskazywanej aktywności – korzystanie z portali społecznościowych – nie różnicują cechy społeczno-demograficzne. Dane zawarte w tabeli wskazują, że zarówno płeć, studiowany obszar wiedzy, jak i wielkość miejscowości mają bardzo podobne wskazania w wyróżnionych kategoriach. Oznacza to, że z portali społecznościowych korzystają młodzi ludzie niezależnie od płci, miejsca pochodzenia i kierunku studiów. Traktują ten sposób wykorzystania sieci jako naturalny, niezbędny i oczywisty w swoim społecznym funkcjonowaniu.

Tabela 7.17. Wykorzystywanie internetu do relaksu a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	88,8	11,2
Mężczyzna	97,1	2,9
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	88,8	11,2
Techniczno-ściśle	97,6	2,4
Ekonomiczne	89,3	10,7
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	90,7	9,3
Miasto do 20 tys.	92,5	7,5
Miasto 20-100 tys.	91,9	7,1
Miasto pow. 100 tys.	91,8	8,2

Źródło: opracowanie własne.

Wykorzystywanie internetu w celach relaksacyjnych należy, podobnie jak korzystanie z portali społecznościowych, do najbardziej popularnych działań w analizowanym zakresie. Dane zawarte w tabeli potwierdzają uniwersalny charakter tych wskazań i, podobnie jak w wypadku kontaktów ze znajomymi, brak tu wyraźnych działań zmiennych różnicujących.

Uwagę jedynie przykuwa blisko 10-punktowa przewaga studiujących kierunki ścisłe i techniczne w stosunku do pozostałych badanych studentów w analizowanym obszarze.

Tabela 7.18. Wykorzystywanie internetu do oglądania filmów a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	89,2	10,8
Mężczyzna	95,5	4,5
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	86,6	13,4
Techniczno-ścisłe	97,5	2,5
Ekonomiczne	92,2	7,8
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	93,0	7,0
Miasto do 20 tys.	86,0	14,0
Miasto 20-100 tys.	95,8	4,2
Miasto pow. 100 tys.	90,3	9,7

Źródło: opracowanie własne.

Według badaczy oglądanie filmów lokuje się w sferze nieformalnego obiegu kultury i uznane jest przez badaczy za niestandardowy sposób odbioru treści kultury, co zapewne w niedalekiej przyszłości ulegnie przededefiniowaniu. Jednakże, jak wskazują zawarte w tabeli dane – jest to jeden z najpopularniejszych sposobów kontaktu z kulturą masową, nieznacznie różnicowany wyróżnionymi zmiennymi. To badani studenci częściej niż studentki ściągały i oglądają filmy w sieci. Także kierunek studiów nieznacznie determinuje analizowane zachowania: w najmniejszym stopniu (choć nadal z wysoki odsetkiem – ponad 86%) w ten sposób wykorzystują internet studiujący kierunki humanistyczno-społeczno-artystyczne (być może na rzecz częstszego formalnego, legalnego obiegu kultury). Poza tym to studenci pochodzący z małych miejscowości (do 20 tysięcy mieszkańców) w najmniejszym stopniu wskazywali na taki sposób wykorzystania sieci.

W tej samej kategorii działań możemy umieścić także słuchanie muzyki (91,6 %) oraz oglądanie seriali (82,7 %) – są to sposoby korzystania z kultury traktowane jako niestandardowe, nieinstytucjonalne oraz lokują się w nieformalnym (często, choć nie zawsze uznanym za nielegalny) obszarze działań. Wielkość miejscowości oraz płeć nie są zmiennymi różnicującymi, natomiast studiowany obszar wiedzy – nieznacznie. To studenci kierunków techniczno-ścisłych częściej niż pozostali oglądają seriale w sieci, najrzadziej muzyki z sieci słuchają studenci kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych.

Tabela 7.19. Wykorzystywanie internetu do przygotowywania się na zajęcia a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	81,7	18,3
Mężczyzna	82,2	17,8
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	72,3	27,7
Techniczno-ściśle	93,9	6,1
Ekonomiczne	85,2	14,8
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	77,6	22,4
Miasto do 20 tys.	83,3	16,7
Miasto 20-100 tys.	85,2	14,8
Miasto pow. 100 tys.	81,8	18,2

Źródło: opracowanie własne.

Wśród popularnych sposobów korzystania z internetu znalazło się także traktowanie zasobów sieci jako pomoc naukową. Badani, podobnie jak w wyżej opisanych działaniach dosyć jednorodnie korzystają z internetu jako źródła pomocnego w przygotowywaniu się do zajęć. Jak wskazują dane zawarte w tabeli 7.19., jedynym wyraźnym czynnikiem różnicującym te działania jest studiowany obszar wiedzy. To studenci nauk technicznych i ścisłych w największym stopniu sięgają po wiedzę zawartą w internecie (ponad 20% więcej wskazań niż w wypadku studiujących pozostałe kierunki). Można to wytłumaczyć rodzajem dostępnej i potrzebnej wiedzy: w wypadku nauk technicznych i ścisłych dostępna i niezbędna wiedza jest bardziej sformalizowana, techniczna, ujęta w ramy wzorów, standaryzowanych działań, procedur technicznych. Wiedza z zakresu nauk humanistycznych wymaga większej indywidualnej interpretacji i autorskich działań.

Następne analizowane działania wskazują już na mniejszą częstotliwość, zaś ich realizacja jest w wyraźniejszy sposób determinowana wskazanymi zmiennymi.

Tabela 7.20. Wykorzystywanie internetu do internetowych wydań czasopism a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	61,8	38,2
Mężczyzna	76,1	23,9
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	52,4	47,6
Techniczno-ścisłe	82,9	17,1
Ekonomiczne	74,4	25,6
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	71,4	28,6
Miasto do 20 tys.	59,3	40,7
Miasto 20-100 tys.	65,2	34,8
Miasto pow. 100 tys.	68,6	31,4

Źródło: opracowanie własne.

Dane zawarte w tabeli wskazują na większy udział studentów i studentek z kierunków technicznych i ścisłych w korzystaniu z internetowych wydań czasopism. Dysproporcja ta szczególnie widoczna jest w zestawieniu z badanymi z kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych (ponad 30%). Jednym z wyjaśnień może być ograniczona dostępność do prasy specjalistycznej w wypadku studentów kierunków ścisłych bądź też częstsze korzystanie z tradycyjnej prasy przez studentów pozostałych badanych kierunków. To także mieszkańcy wsi częściej niż pozostali korzystają z takiej formy czytelnictwa prasy.

Tabela 7.21. Wykorzystywanie internetu do poszukiwania ofert pracy a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	69,8	30,2
Mężczyzna	68,3	31,7
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	56,2	4,8
Techniczno-ścisłe	88,1	11,9
Ekonomiczne	74,7	25,3
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	60,8	39,2
Miasto do 20 tys.	73,9	26,1
Miasto 20-100 tys.	75,0	25,0
Miasto pow. 100 tys.	68,6	31,4

Źródło: opracowanie własne.

Jeśli badani wykorzystują internet do poszukiwania ofert pracy, to należy wskazać, iż zgodnie z danymi z tabeli płeć w tych zachowaniach nie jest czynnikiem różnicującym. Zarówno badani studenci, jak i studentki w ponad 88% wykorzystują sieć do poszukiwań interesującej pracy. Ponownie czynnikiem wyraźnie różnicującym okazał się obszar studiowanej wiedzy. W najmniejszym stopniu internet był w tym celu wykorzystywany przez studentów kierunków humanistyczno-społeczno-artystycznych (nieco ponad 56% wskazań),

w największym zaś przez studentów kierunków techniczno-ściśłych (ponad 88%). Studenci kierunków ekonomicznych po raz kolejny ulokowali się pomiędzy dwoma skrajnymi wskazaniami.

Tabela 7.22. Wykorzystywanie internetu do zajęć zarobkowych a charakterystyki studentów (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	24,4	75,6
Mężczyzna	45,2	54,8
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	23,0	77,0
Techniczno-ściśle	59,3	40,7
Ekonomiczne	24,0	76,0
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	21,1	78,9
Miasto do 20 tys.	35,3	64,7
Miasto 20-100 tys.	32,8	67,2
Miasto pow. 100 tys.	38,9	61,1

Źródło: opracowanie własne.

Wśród niszowych obszarów wykorzystywania internetu znalazły się działania związane z zarobkowaniem. Największy udział w tym obszarze wskazywali studenci kierunków techniczno-ściśłych (niespełna 60%). Studijący pozostałe kierunki lokowali się na poziomie 24%. Tak dużą dysproporcję pomiędzy tymi dwiema grupami można wytłumaczyć przede wszystkim ofertami kierowanymi głównie do profesjonalistów ze ściśłym technicznym wykształceniem oraz specyfiką prac zlecanych przez internetowych pracodawców. Tym samym wyraźną zmienną różnicującą okazała się także płeć badanych – blisko 20% więcej mężczyzn niż kobiet studiujących wskazywało na taki rodzaj wykorzystywania internetu.

Tabela 7.23. Wykorzystywanie internetu do poszukiwania informacji o studiowaniu za granicą, grantach, konferencjach zagranicznych (%)

	Tak	Nie
Płeć		
Kobieta	8,7	91,3
Mężczyzna	18,9	81,1
Kierunek studiów		
Humanistyczno-społeczno-artystyczne	8,9	91,1
Techniczno-ściśle	23,3	76,7
Ekonomiczne	10,6	89,4
Wielkość miejscowości zamieszkania		
Wieś	5,8	94,2
Miasto do 20 tys.	11,7	88,3
Miasto 20-100 tys.	11,5	88,5
Miasto pow. 100 tys.	21,2	78,8

Źródło: opracowanie własne.

Nieco ponad 11% badanych wskazało, iż wykorzystuje zasoby internetu w celu poszukiwania informacji o możliwościach nauki i rozwoju naukowego na zagranicznych uczelniach. Przyglądając się temu z uwzględnieniem zmiennych niezależnych można wskazać, iż wśród tych, którzy wskazywali na tego typu działania najczęściej było studentów kierunków techniczno-ściśle. Dane zawarte w tabeli w każdym z wyróżnionych determinantów wykazują różnice – mężczyźni częściej niż kobiety poszukują tych informacji (ponad 10% więcej badanych studentów). Podobnie dużą dysproporcję widzimy pomiędzy studentami pochodzącymi ze wsi (nieco ponad 5% wskazań) i pozostałymi. Małe i średnie miasteczka determinują ten typ działań w analogiczny sposób. Najwięcej spośród studentów poszukujących tego typu informacji pochodzi z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców.

Podsumowanie

Sposoby spędzania czasu wolnego przez badanych studentów odzwierciedlają tendencje ogólnopolskie w niektórych obszarach (odnoszące się do dorosłych Polaków), w niektórych zaś stanowią o specyfice tej kategorii wiekowej.

Wyniki przedstawionych badań pozwalają wysnuć kilka ogólniejszych wniosków:

- Badani studenci wskazują w swych deklaracjach na większą niż u reszty dorosłych Polaków aktywność czytelniczą. Niespełna 12% badanych nie czyta książek (podczas gdy w badaniach ogólnopolskich jest to ponad 60%). Specyfikę tę można tłumaczyć oczywiście osobliwością studentów – jako dorosłej, uczącej się nadal młodzieży.
- W swoim czasie wolnym studenci koncentrują się na różnych sposobach korzystania z internetu, kosztem tradycyjnych mass mediów, takich jak telewizja czy prasa.

- Studenci jako reprezentanci przyszłej inteligencji w minimalnym stopniu wykazują ekspresyjne działania w obrębie kultury symbolicznej.
- Instytucjonalne kontakty z kulturą mają, jak u przedstawicieli innych grup i kategorii społecznych, charakter okazjonalny w wypadku elitarnych instytucji kultury. Korzystanie z oferty kinowej jako instytucji masowej potwierdza tendencje ogólnopolskie.
- W zebranych danych empirycznych obserwujemy wysoki odsetek deklaracji uprawiania aktywności fizycznej. Niepokoi jednak fakt, iż ponad 40% badanych wymaga i deklaruje potrzebę wykonywania ćwiczeń rehabilitacyjnych.
- Studenci, jako reprezentanci dorosłej młodzieży traktują internet jako naturalne źródło informacji, rozrywki, porad, ale przede wszystkim jako narzędzie komunikacji – nawiązywania i podtrzymywania znajomości, budowania swej społecznej tożsamości.
- Kultura w sieci jest powszechnie wykorzystywana – oglądane filmów, seriali telewizyjnych, słuchanie muzyki jest naturalnym sposobem dotarcia do treści kultury popularnej. Dzieje się to zapewne kosztem tradycyjnie mierzalnego finansowego udziału w kulturze (kupowanie płyt, płatna telewizja, uczęszczanie do kin, udział w koncertach).
- Na poziomie rozróżnienia niektórych analizowanych sfer widać już pewne różnice związane z analizowanymi zmiennymi. Internet częściej traktowany jest jako narzędzie poszukiwania pracy i zarobkowania przez studentów kierunków techniczno-ścisłych niż pozostałych, co wynika z samej specyfiki wykształcenia i rynku pracy.
- Pozostałe wyróżnione charakterystyki studentów nie są tak mocno determinujące analizowane zachowania – w niektórych obszarach dominują mężczyźni, natomiast wielkość miejscowości, z których pochodzą badani nie jest czynnikiem istotnie różnicującym. Można to wytłumaczyć przede wszystkim funkcjonowaniem studentów w obszarach pełnej dostępności sieci w ośrodku studiowania (Zielona Góra) oraz stopniem cyfryzacji i informatyzacji pozostałych obszarów regionu. To także element posiadania odpowiednich narzędzi – telefonów, komputerów.
- Na uwagę zasługuje niski stopień zainteresowania poszukiwaniem w internecie informacji dotyczących studiowania za granicą – można to wytłumaczyć niskim stopniem zainteresowania studentów międzynarodową wymianą studentów, na co wskazują także dane zawarte w analizie zagadnienia dotyczącego wykorzystywania znajomości języka w różnych obszarach życia.

Analiza form i częstotliwości spędzania czasu wolnego studentów zielonogórskich prowadzi do istotnej, bardziej ogólnej refleksji: studenci w swych różnorodnych formach spędzania czasu wolnego, w tym uczestnictwa w kulturze, łączą ze sobą formalne i nieformalne obiegi kultury. Próba uchwycenia i zbadania tych zachowań, ich wzajemne przenikanie, sposoby docierania i pozyskiwania wytworów kultury stają się obecnie jednym z ważniejszych wyzwań dla badaczy.

Bibliografia

Castells M. (2003), Galaktyka Internetu. Refleksje nad Internetem, biznesem i społeczeństwem, Wydawnictwo Rebis, Poznań.

Flew T. (2010), Media globalne, Wydawnictwo UJ, Kraków.

Grad J. (1997), Badania uczestnictwa w kulturze artystycznej w polskiej socjologii kultury, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.

Kłoskowska A. (2007), Socjologia kultury, PWN, Warszawa.

Narkiewicz E., Zielińska M., (red.) (2011), Młodzież w czasie wolnym: między przyjemnością a obowiązkami, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.

Podstawowe wyniki badań czytelnictwa za rok 2015, Biblioteka Narodowa, <http://www.bn.org.pl/download/document/1457976203.pdf> 20.05.2016

Raport Ceneo: Polak z nosem w powieści, <http://kulturaonline.pl> 25.04.2014

Szpunar M. (2007), Badania Internetu vs. badania w Internecie, czyli jak badać nowe medium – podstawowe problemy metodologiczne, „Studia Medioznawcze”, nr 2, UW, Warszawa.